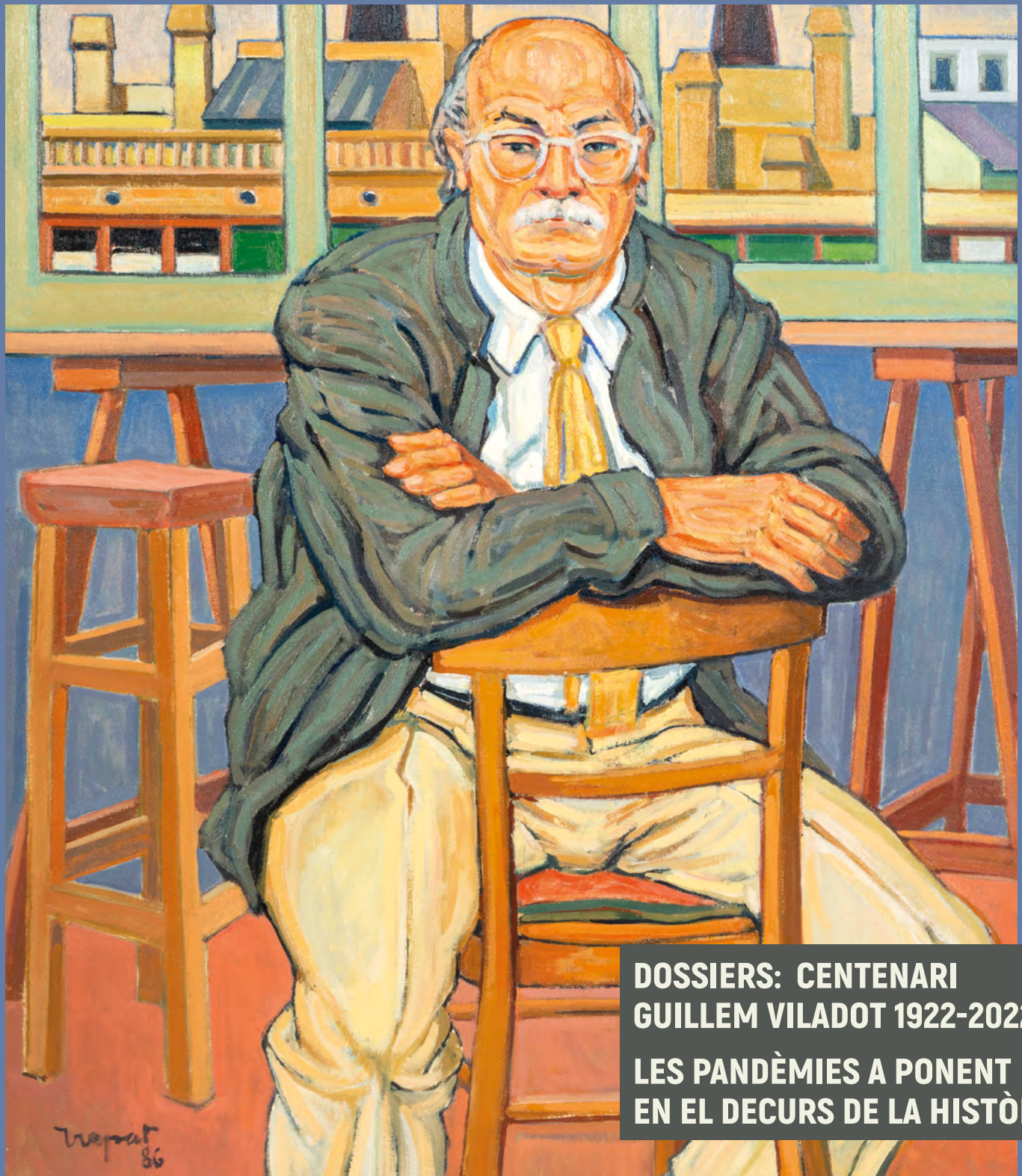

URTX

REVISTA D'HUMANITATS DE L'URGELL

MISCEL·LÀNIA ANUAL · TÀRREGA · MAIG 2022 · núm. 36

**DOSSIERS: CENTENARI
GUILLEM VILADOT 1922-2022
LES PANDÈMIES A Ponent
EN EL DECURS DE LA HISTÒRIA**

LA VIDA QUOTIDIANA A L'ANTIGA TÀRREGA

JOSEP M. PLANES CLOSA

ABSTRACT

Valoración sintetizada y esquemática de los aspectos sociales y humanos de la antigua villa de Tàrrega entre los siglos XV y XIX. Se describen e interpretan especialmente estos temas: las características demográficas y urbanísticas de la localidad, la vida cotidiana, la sexualidad, el matrimonio, la familia, la situación de la mujer y los sacrificios que esta tenía que asumir, el tiempo libre y las diversiones colectivas.

A brief, synthetic analysis of the social and human aspects of the old city of Tàrrega between the 15th and 19th centuries. The following topics, in particular, are described and interpreted: the city's demographic characteristics and urban layout, daily life, sexuality, marriage, family, the situation of women and the sacrifices they had to assume, free time and collective entertainment.

PARAULES CLAU

Violència, guerres, religiositat, sexualitat, capitols matrimonials, natalitat, mortalitat, tasques de la llar, paper de la dona, festes, diversions.

LA VIDA QUOTIDIANA A L'ANTIGA TÀRREGA

Gràcies als documentats estudis que s'han fet, coneixem bastant bé la societat i les particularitats humanes de la Tàrrega dels segles XV-XIX. Era una vila mitjana (1.300-1.800 habitants durant la segona meitat del segle XVI, 3.500-4.000 durant les últimes dècades del XVIII i la primera meitat del XIX), activa, bulliciosa i plena de conflictes de convivència. Hi havia un predomini de la pagesia, però també notables sectors menestrals i burgesos, a més de diverses famílies de classe alta que li donaven un toc de distinció. El pes del grup eclesiàstic era notable, amb una incisiva i corporativa comunitat de preveres i diversos convents –encara que petits–. Sense una activitat manufacturera destacada que generés riquesa col·lectiva, la vila anava fent atrapada en les seves limitacions, molt lligada a les collites i als capricis meteorològics, endarrerida i afectada per tota mena de crisis, amb l'alta natalitat i mortalitat que eren habituals a la demografia antiga, però amb una gran capacitat de resistència i de superació. Les seves casuístiques locals són veritablement interessants i serveixen força bé per il·lustrar com era la vida a la Catalunya del final de l'Edat Mitjana i de l'anomenat Antic Règim, en especial pel que fa a les Terres de Ponent.

Per començar a conèixer la Tàrrega del passat, ens hem de fixar en els seus carrers i cases. Malgrat que es corre el risc de ser massa simplista, es pot parlar de carrers amb predomini

Aspecte del carrer del Carme durant les primeres dècades del segle XX. (Arxiu Fotogràfic MCUT).

de famílies riques o benestants (el carrer del Carme –dit abans de Falcó i de Cervera–, el carrer d'Agoders, la plaça Major –antiga plaça del Blat–, el carrer Major), de carrers amb predomini de gent que tenia una situació econòmica mitjana (el carrer d'Urgellet, el carrer de Sant Joan –dit abans de Joan de Mont-ros–, el carrer de Santa Anna, la placeta dels Àlbers, la plaça de Sant Antoni) i de carrers amb predomini de gent humil (la resta, però amb particularitats pròpies). En proporció superior als altres, avui els carrers del Carme, d'Agoders i Major conserven cases amb boniques façanes de pedra de molts segles enrere, a més de cases elegants construïdes durant el segle XIX i les primeres dècades del XX, quan Tàrrrega ja havia trencat l'encasellament de les muralles i estava creixent en diverses direccions.

Les grans cases, però, eren l'excepció. La majoria eren de dimensions reduïdes o mitjanes, normalment amb un celler –en el passat es feia molt vi–, una entrada, un estable i una botiga de grans, local comercial o obrador a la planta baixa; una sala, una cuina i un parell d'habitacions a la primera planta; i unes golfes per guardar-hi els mals endreços o àdhuc dormir-hi si vivia a l'immoble un nombre elevat de persones; solien tenir també un corral. Depenent de si la família era més o menys humil, les dimensions de la casa eren més o menys reduïdes, i el nombre d'estances, inferior o superior. En canvi, a les cases de les famílies destacades (notaris, advocats, metges, grans propietaris, mercaders, nobles), hi havia més espais (diverses sales i cambres, capella), les estances eren més grans, sovint hi havia decoracions valuoses i una gran escalinata, i el complex es completava amb un espai ampli dedicat a corral, hort o jardí. Per desgràcia, no es conserven grans cases amb l'aspecte que tenien en el passat, però podem fer-nos-en una idea pel que algunes han conservat en part i per les descripcions que els documents en fan. Les més destacades serien cal Perelló (al carrer Major, mansió formada al segle XVII per l'agregació de tres cases) i cal Sobies (al carrer del Carme, avui totalment enderrocada i feta de nova planta). També s'han de tenir en compte el Palau dels Marquesos de la Floresta (al carrer del Carme, antic casal dels Àrdevol i dels Perellós, restaurat i molt modificat interiorment en època contemporània), la casa dels Copons (al carrer d'Urgellet, avui totalment enderrocada i feta de nova planta), la casa dels Jover (al carrer Major), la casa dels Montserrat (al carrer d'Agoders, transformada després per una branca de la família Terés), la casa dels Çanou (al carrer d'Agoders), la casa dels Terés (la de l'altra branca, entre la plaça Major i el carrer de les Piques), les dues cases del carrer d'Agoders que fan xamfrà amb la plaça Major, etc. En definitiva, som davant d'un patrimoni arquitectònic de gran valor, del qual la Tàrrrega actual se n'ha de sentir molt orgullosa, malgrat les desaparicions i alteracions que hi ha hagut.

La vida al carrer era la norma en aquells segles endarrerits. La majoria de cases eren de dimensions modestes, estaven plenes de gent i no disposaven de comoditats, de manera que les persones tenien tendència a sortir-ne en qualsevol moment. Per tant, mentre hi hagués llum de dia, els carrers mostraven molta animació i eren plens de soroll. Els obradors dels menestrals, que sovint treballaven a la vista del públic, aportaven els sons rítmics de les seves diverses feines. Les dones, els capellans, els curiosos, els rendistes que no havien de treballar o els qui anaven a comprar o a fer una gestió formaven grups aquí i allà i conversaven sobre un tema d'actualitat o sobre la darrera xafarderia local. La nombrosa quitxalla jugava al carrer tot el dia, perquè pocs anaven a escola de manera regular i perquè no existien les activitats culturals de l'actualitat; eren, és clar, nens i nenes molt petits els qui gaudien d'aquesta llibertat daurada, ja que, a partir dels 8 o 10 anys, les famílies els obligaven a treballar en l'activitat de la casa o els col·locaven en altres famílies –sovint, d'altres localitats– a servir o a aprendre un ofici.

La brutícia era una altra cosa típica als carrers targarins, molts dels quals, a més, no estarien pavimentats abans del segle XVIII. Alguns animals petits s'hi movien lliurement (gossos, gats, aviram, fins i tot porcs); altres, els més grossos (mules, ases, cavalls, bous, xais), hi passaven acompanyats dels seus amos en diversos moments del dia (però de vegades també sols). I ja se sap que els animals fan les seves necessitats quan els sembla, sense preocupar-se de si embruten o no. Afegim a aquest fet el costum de llençar al carrer les aigües brutes de les cases (perquè no hi havia un sistema de clavegueram regular i efectiu, encara que sí algunes clavegueres parcials, que en general no funcionaven gaire bé) i determinades coses de rebuig. Tot això feia que els carrers targarins tinguessin més «aromes» dels desitjats i que fos fàcil embrutar-se el calçat o la faldilla quan hi caminaves. S'ha parlat molt de la tendència a abocar-hi fins i tot les deposicions de les persones, però potser s'ha exagerat i s'ha generalitzat

en excés l'existència d'aquesta pràctica, elevant a categoria el que només eren casos puntuals o escadussers (això sí, bastant divertits a vegades); sembla que el que més es llençava al carrer era l'aigua de rentar els plats i l'aigua de rentar la roba, no tant les deposicions humanes. Sembla també que el costum d'abocar coses brutes al carrer, que sí que hauria estat relativament habitual als segles XV i XVI, va anar desapareixent a partir del segle XVII.

La violència era una altra cosa habitual a la Tàrrrega del passat, i a un nivell francament destacat: insults, amenaces, agressions, baralles, robatoris, assassinats, persones castigades i executades per les autoritats locals (les quals, abans del segle XVIII, tenien el poder d'impartir justícia punitivament i de condemnar a mort). En alguns períodes, hi va haver força crims: durant les últimes dècades del segle XVI i les primeres dècades del XVII, en connexió amb el bandolerisme que corroïa el Principat (també molt present a l'Urgell); durant les dècades centrals del segle XVII, per la Guerra dels Segadors; durant els quatre primers decennis del segle XIX, per la Guerra del Francès, la Guerra de la Regència d'Urgell i la Primera Guerra Carlina. La violència criminal, doncs, s'accentuava durant les guerres, perquè aquestes creaven l'ambient propici per a l'eliminació física de l'enemic i del rival (tinguem també en compte que el bandolerisme dels regnats de Felip II i Felip III fou en part una guerra civil camuflada). Més enllà de provocar un augment dels homicidis, cal indicar que les guerres dels anys 1462-72, 1640-52, 1705-14, 1808-14, 1822-23, 1833-40, 1846-49 i 1872-76 (guerres «internes», desenvolupades sobre el territori, despietades) van tenir un enorme impacte global sobre Tàrrrega, perquè van desorganitzar greument la societat i l'economia, van disparar les despeses públiques i l'endeutament, van obligar les famílies a fer grans sacrificis, van portar epidèmies i misèria, saquejos, captura de persones importants a les quals calia rescatar pagant molts diners, i algunes vegades fins i tot van generar actes locals de resistència (que acabaren amb diverses morts) i execucions massives de presoners. La rutinària, organitzada i estable Tàrrrega –però esquitxada de tant en tant per espurnes violentes, perquè una cosa no treu l'altra– perdia la mesura i es capbussava en el caos i la tragèdia quan es veia immersa en una guerra (i, a més, s'hi veia immersa al cent per cent, a causa de la seva excel·lent situació geogràfica).

Al costat de les desigualtats, la brutícia i la violència, la religiositat. La Tàrrrega del passat tenia un nodrit sector eclesiàstic i les festes religioses es caracteritzaven per una gran participació popular. Quan hi havia crisi, tothom recorria a les relíquies locals i als sants de més devoció demanant que les forces celestials protegissin la vila i els seus habitants. Pel que fa a l'assistència quotidiana a misses i pregàries a les esglésies, sembla que era notable, sobretot per part de les dones; no diguem ja als diumenges i festes de guardar, en què l'assistència era de facto obligatòria. Als testaments, pràcticament tothom destinava diners per a misses i aniversaris. Quan hi havia problemes de convivència o emergències socials, capellans i frares eren requerits perquè intervinguessin. Les cases poderoses tenien els seus propis capellans, que de vegades compaginaven aquesta dedicació privada amb la pública. La religió, doncs, era un capítol important en la vida dels targarins, encara que això no exclou que molts la visquessin amb deixadesa o poc respecte en les formes: comportaments inadequats dintre de l'església, crítiques als eclesiàstics, renecs, burles, enfrontaments, sexualitat fora del matrimoni i pràctica del joc desafiant la moralitat demanada per frares i capellans... A més, al segle XIX, en connexió amb l'expansió de les idees liberals, va aparèixer un sector de persones descregudes i que anava directament contra la religió.

LA SEXUALITAT, EL MATRIMONI I LA FAMÍLIA

Tàrrrega va tenir un actiu i polèmic bordell durant el segle XV i part del XVI. Estava situat a la zona alta de la vila, al carreró de la muralla, prop del portal d'Agoders, i era propietat d'un particular. Hem de tenir en compte que durant l'època medieval la prostitució era acceptada sense problemes a Catalunya –fet i fet, com a tota l'Europa occidental– i que es trobava regulada per les normes municipi-

Aspecte del carrer de Sant Joan a principis del segle XX.

(ACUR, col·lecció d'imatges, núm. 4.410).

pals, encara que moltes persones la criticaven i la combatien en nom de la moral i de l'ordre públic. En algun moment del segle XVI, el bordell targarí va ser tancat i la prostitució es convertí en una activitat il·legal i fortament perseguida.

Es podia tancar el bordell i perseguir la prostitució, però era bastant més difícil aturar l'impuls sexual de la gent. Encara que és difícil afirmar-ho amb seguretat, sembla que l'antiga Tàrrrega va tenir una sexualitat «pecaminosa» bastant generalitzada, sobretot en els segles més endarrerits. Gràcies als registres parroquials, podem dir que el naixement de fills il·legítims va ser un fenomen habitual durant els segles XVI, XVII i XVIII; es tractava de criatures que eren abandonades (a la porta d'un edifici religiós o d'una casa important, en un portal de la muralla) immediatament després de néixer, sense que es pogués saber quins havien estat els progenitors (o, si algú sabia, no ho deia...); els percentatges anuals de criatures abandonades batejades a la vila entre els anys 1557 i 1759 van ser notables, normalment al voltant de l'1,5-2 %, de vegades arribant al 4-6 % (encara que aquestes xifres tan altes eren bastant excepcionals); a partir del 1760, els percentatges van tenir una tendència a la baixa, però es van mantenir al voltant de l'1 %. Altres localitats de Catalunya i d'Europa presentaven percentatges semblants. Per descomptat, el destí d'aquestes criatures abandonades solia ser tràgic.

Més importants eren encara les concepcions prenupcials, és a dir, els fills que havien estat concebuts abans del matrimoni (una parella de joves que tenien relacions sexuals, ella quedava embarassada i es casaven, però el fill naixia al cap de pocs mesos de celebrada la boda, demostrant el «pecat» que havien comès). Per sota dels vuit mesos de matrimoni, van néixer a la vila un 5 % dels primers fills en el període 1652-99 i un 10 % en el període 1700-50 (no tenim dades d'altres períodes). Són xifres que coincideixen bastant amb les que s'han trobat en altres localitats catalanes i europees en aquella època; les de la segona meitat del segle XVII són fins i tot baixes (així, doncs, hi havia urgències sexuals a tot arreu). Podria ser que molts d'aquests embarassos «escandalosos» no fossin conseqüència d'una aventura sexual ocasional, sinó de la impaciència d'uns joves que ja estaven promesos i que no es volien esperar a la boda per consumir la relació física.

S'intueix que a la Tàrrrega del passat moltes bodes no eren per amor, sinó preparades per uns pares que pressionaven els respectius fills perquè es casessin, per tal d'unir així patrimonis o fer aliances profitoses entre famílies. A la classe alta, aquestes bodes «dissenyades» pels progenitors eren habituals i no costa gens endevinar-les si es fa una lectura minuciosa i crítica dels capítols matrimonials, que en aquests casos eren detalladíssims i equivalien a un veritable contracte econòmic. Entre les classes més humils, els casaments preparats també es detecten, però aquí no hem d'excloure casaments per amor, perquè les famílies que tenien pocs béns no necessitaven «dirigir» tant la vida dels seus fills i els podien donar més llibertat a l'hora de buscar parella. La gent humil també feia capítols matrimonials quan es casava –la pràctica estava enormement estesa, fins al punt que gairebé l'hem de considerar una tradició–, però aquests capítols de la gent del poble baix eren molt més simples, amb unes xifres que no s'atansen ni de lluny a les que maneaven les famílies poderoses.

El dot era la part primordial dels capítols matrimonials; es tractava dels diners i les coses que la núvia aportava al matrimoni; totes les núvies tenien el seu dot, que podia ser d'unes poques desenes de lliures i una mica de roba en el cas de les noies de classe baixa i, per contrast, de milers de lliures, joies, mobles i gran abundor de roba en el cas de les noies de la noblesa. També era bastant habitual que als capítols matrimonials hi hagués pactes molt detallats quan la parella havia de viure amb els pares d'un dels nuvis, tot preveient la mala convivència que es podia donar i anticipant les solucions perquè la situació no degenerés. Una altra de les parts importants dels capítols matrimonials era com es triaria el fill hereu i com es dotarien els fills cabalers, i aquí també s'especificaven quantitats de diners amb molta precisió. En definitiva, el costum de fer capítols matrimonials, enormement estès a la societat catalana dels segles XV-XIX, ens indica el sentit pràctic i realista dels nostres avantpassats, que tenien molt clar que el matrimoni era, en el fons, un contracte i que els temes econòmics resultaven fonamentals per al bon funcionament d'una família.

La mort prematura era important en aquells segles. Moltes persones morien entre els 35 i els 50 anys, de manera que els matrimonis sovint es trencaven abans d'hora. Això feia que

abundessin els vidus i les vídues, que en la majoria d'ocasions es tornaven a casar, i amb una notable celeritat (sobretot, ells, que necessitaven amb urgència una nova dona que tingués cura dels fills i que portés la llar). Els remaridaments, doncs, eren freqüents, i moltes vegades aquests segons –o tercers– casaments portaven problemes a la família, perquè no era bona la convivència entre els fills de la primera unió i el padrastre o madrastra. A més, si naixien nous fills, solien esclatar rivalitats per l'herència i els dots entre els primers fills i els fills posteriors. A Tàrrrega, com en altres llocs, es poden detectar grans tensions per aquesta causa quan s'analitza a fons la història de les antigues famílies. Alguns d'aquests contenciosos familiars foren realment sonadíssims.

Deixant de banda els vidus, que es casaven més grans, els solters targarins dels segles XVII i XVIII es casaven relativament joves, més que ara, però tampoc tan joves com de vegades s'afirma. Els nois es casaven normalment entre els 20 i els 30 anys; les noies es casaven una mica abans, normalment entre els 18 i els 25. Sí que hi va haver una època en què les noies es van casar força joves: després de la Guerra dels Segadors, durant les dècades dels anys cinquanta i seixanta del segle XVII, quan foren bastant habituals les bodes amb noies de 15-18 anys i àdhuc de nenes de menys de 15; aquest fenomen de les núvies-nenes en aquella postguerra del segle XVII és realment impactant, perquè hi va haver casos de nenes que van anar a l'altar amb tan sols 11 o 12 anys; s'explica per la despoblació i la misèria que patia la vila després de la guerra, que van portar a buscar una ràpida recuperació demogràfica i la formació immediata de noves famílies com a garantia d'estabilitat econòmica i social.

Amb persones que es casaven joves, amb la manca dels mètodes anticonceptius actuals i amb la mentalitat que els fills eren una benedicció de Déu, la natalitat era alta a la Tàrrrega de la Baixa Edat Mitjana i de l'Antic Règim (de fet, com a qualsevol altra localitat catalana i europea d'aquelles èpoques, perquè el fenomen era universal). Les famílies tenien molts fills, normalment al ritme d'un naixement cada dos o tres anys. Un matrimoni en què la dona s'havia casat jove, si tenia sort, podia procrear fàcilment deu o dotze fills. S'han trobat casos de matrimonis que en van procrear quinze o setze, malgrat que aquests casos són certament excepcionals. Sí que és veritat que molts matrimonis es trencaven abans d'hora per la mort prematura d'un dels esposos, però fins i tot aquests matrimonis desafortunats tenien normalment temps de procrear quatre, cinc o sis fills. Les cases i els carrers, doncs, esclataren de canalla.

Aquesta alta natalitat es compensava amb una alta mortalitat de nens petits, sobretot a partir d'1 any de vida i fins als 5 anys. Quan les mares deixaven de donar el pit als seus nadons, aquests eren molt fràgils i queien com a mosques a l'estiu –per culpa de les malalties intestinals– i també bastant a l'hivern –per culpa de les malalties respiratòries–. Afe-gim a això els brots de xarampió i de verola, molt contagiosos i perillosos per a la salut del menut en aquelles èpoques; la verola era especialment letal i provocava unes quantitats de defuncions autènticament terribles. A partir dels 5 anys, la mortalitat disminuïa clarament, però encara hi havia un cert nivell de defuncions fins als 20 anys (per descomptat, més que ara). Per tot plegat, al voltant de la meitat dels fills nascuts no arribaven a l'edat adulta. La demografia primitiva tenia aquesta regla invariable: calia procrear molt per compensar el regnat de la mort.

LES TASQUES DE LA LLAR

Portar la casa era feina de la dona, perquè l'home treballava tot el dia i no ajudava la muller. Les dones humils estaven carregades de feina: havien de cuinar i netejar la casa, havien de criar els molts fills que tenien, havien d'ajudar el marit pagès en les tasques agrícoles –sobretot, entre juny i gener: sega, batuda, verema, sembra, collita de l'oliva– o a l'obrador quan el marit era un menestral. És fàcil imaginar que aquest excés de feina i preocupacions els marcava ràpidament la bellesa de la joventut i les tornava resignades i irritables. Les tasques de la llar exigien molt esforç, perquè a les èpoques antigues no hi havia electricitat, ni electrodomèstics, ni instal·lacions d'aigua potable, ni sistemes de calefacció. Calia anar a buscar llenya al defora per fer el foc, portar aigua de la font per cuinar i rentar plats i atuells si no es tenia cisterna, matar, netejar i trossejar els animals abans de cuinar-los, apedaçar

la roba vella, fregar el terra de genolls, fer el sabó, anar a rentar la roba als rentadors comunitaris, atendre els fills, etc.

Les famílies benestants tenien criades per fer totes aquestes feines domèstiques. Com més important i prestigiosa era la família, més criades tenia, de vegades amb diferents categories (la que cuinava, la que netejava, la que servia, la que feia companyia a la senyora). No tenim massa informació sobre el nombre de criades que hi havia a les cases importants de la Tàrrrega del passat; en general, no sembla que fossin moltes, dues o tres en la majoria dels casos. Eren noies que solien venir dels pobles de la vora i que entraven a servir molt joves, de manera que conviurien molts anys amb la família dels amos.

Un moment especial en les tasques femenines era quan s'anava a fer la bugada en rentadors situats fora de la casa, a la vora de fonts, de sèquies o del riu (també, però, es podia fer a la pròpia llar). La feina de rentar a mà era dura, però tenia la compensació que es desenvolupava a l'aire lliure i en grup, perquè s'ajuntaven diverses dones, cadascuna amb la pròpia roba. Era un moment ideal per a les converses animades, la sociabilitat femenina i les xafarderies i comentaris viperins contra les persones que no queien bé.

En moltes cases, fins i tot les del grup mitjà de la societat, hi havia també mossos i homes llogats, que ajudaven en les feines del camp o en les tasques de la llar. El mosso era un personatge típic de les èpoques antigues: un home solter que vivia permanentment a la casa del seu amo, gairebé com si fos un més de la família, i que feia de pagès o de peó, encarregant-se normalment de les feines més dures. A les cases importants, a més de mossos i llogats, també podia haver-hi algun criat especialitzat, que feia de jardiner, tenia cura dels animals o exercia de majordom.

Era bastant habitual que les famílies més selectes tinguessin llogats estudiants o clergues per fer de preceptors dels seus fills i donar-los classes diàriament (segurament, de llatí, filosofia, gramàtica, escriptura i comptes). Aquests joves, com que tenien una bona formació cultural i eren afalagadors i servicials, sovint s'acabaven convertint en homes de confiança dels seus amos, als qui aconsellaven i donaven suport.

LA IMPORTÀNCIA DE LA DONA

La societat del passat era patriarcal i masclista, i la dona, des de ben petita, era educada per obeir, resignar-se i sacrificar-se per la família. Obeir el pare quan era soltera i obeir el marit quan era casada. Si no es casava i vivia a la casa familiar convertida en conca, aleshores havia d'obeir el germà hereu i ajudar la cunyada en les tasques de la llar i la cura dels nebots. A les famílies importants, era habitual que algunes filles es convertissin en monges; decidia aquest destí religiós el pare o el germà hereu, i les nenes ingressaven petites al monestir o al convent perquè així els ho manaven; sí que és veritat que podien renunciar a ser monges quan es convertien en adolescents i havien de prendre la decisió definitiva, però eren molt poques les que es rebel·laven contra el destí que els havia traçat llur família.

La dona no tenia cap paper en la política local i en les activitats oficials, reservades de manera exclusiva als homes –i en bona part als homes casats, perquè un home solter estava menys considerat–, però era determinant a la família. Encara que la documentació antiga no ho explica, es nota perfectament, quan hom aprofundeix una mica en l'estudi social, que la muller era el pal de paller d'una casa. La feia funcionar en el dia a dia en les qüestions del menjar, la neteja, la roba, els horaris, la decoració; cuidava i educava els nombrosos fills –poca ajuda rebria aquí del marit, que tenia llargues jornades de treball, i dels avis, perquè sovint aquests avis ja havien mort–; col·laborava en les feines del camp, de l'obrador o de la botiga; s'encarregava més que ningú de les relacions amb els veïns i amb els parents. Sobre el paper, les grans decisions de la família les prenia el marit, investit de tota l'autoritat formal com a cap de casa, però s'intueix que en la majoria dels casos aquest ho consultava amb la muller i es deixava influir per ella. Que una dona era fonamental en una casa ve provat pel fet que, quan un home es quedava vidu, en pràcticament tots els casos es tornava a casar, i a més amb una gran rapidesa.

Marginades de les grans decisions socials, les dones humils podien assaborir aquest petit poder dintre de casa i a nivell de carrer a canvi de forts sacrificis: treballar pels pares quan

eren petites, casar-se sovint amb qui els diguessin, ser pacients i hàbils amb un marit que es creia amb dret a cridar i a manar sempre que volgués, tenir un fill rere l'altre, fer les feixugues feines de la llar, ajudar l'espòs quan el treball ho exigia. No podien parar gairebé mai, i hem d'entendre que es reservessin moments per fer-se confidències o parlar de xafarderies: necessitarien aquestes petites aturades en el seu estressant ritme de vida (l'home podia anar a la taberna al final del dia o en una festa, però elles, no). Les dones de classe alta no tenien tantes obligacions, perquè no els calia treballar i disposaven de gent de servei per a les feines de la llar, però havien d'organitzar el complicat dia a dia de les seves grans cases i els calia reservar molt temps per a la seva activa vida social, ja que sempre estaven fent visites i organitzant reunions; havien de presentar-se impecablement vestides en aquestes trobades i havien de respectar en tot moment les avorrides normes de l'etiqueta social; encara que no patien com les dones humils, eren esclaves de les obligacions inherents a la seva classe; d'altra banda, els marits que tenien eren sovint molt egoistes i gastaven els diners a mans vessades, aprofitant-se descaradament dels dots i patrimonis d'elles.

Un dels grans perills per a les dones era el part, i ja hem dit que la majoria s'havien d'enfrontar a aquest perill moltes vegades durant la seva vida. Parir era molt arriscat en el passat. Si el nen no es presentava bé, la dona podia morir durant l'acte de l'infantament (i la criatura, també). Però encara eren més perilloses les infeccions que la dona tenia el risc d'agafar després del part, les famoses febres puerperals. Amb una certa freqüència, la dona moria com a conseqüència d'un part difícil, però no al mateix moment, sinó al cap d'unes hores o d'uns dies. Per aquest motiu, bastants matrimonis es trencaven abans d'hora.

Sempre que podien, les dones de l'antigor alletaven els seus nadons, i durant un període de temps prolongat. Els nostres avantpassats notaven que els fills morien poc mentre la mare els donava el pit, així que l'alletament s'allargava normalment fins més enllà dels dotze o dels setze mesos. Per desgràcia, quan l'alletament s'acabava i els menuts deixaven de rebre els anticossos de la llet materna, la mortalitat infantil es disparava.

Per tant, quan una dona es casava, tenia davant seu un camí ple d'angoixes, obligacions i proves de la vida. S'hauria d'escarassar per portar la casa i atendre la família, es faria un fart d'infantar fills i enterrar-los, probablement enterraria també el marit. Si superava els perills dels successius parts i l'amenaça de les malalties habituals i podia arribar a vella, estaria tan consumida que probablement acabaria a la vora del foc convertida en una àvia sense forces, resant oracions per rutina, donant consells al fill i explicant contes als nets, i encara podia estar agraïda a Déu per això, perquè moltes altres no assolien aquesta situació.

EL TEMPS LLIURE I LES DIVERSIONS

Els targarins del passat dedicaven moltes hores al treball, però segurament aprofitaven les festes millor que nosaltres i les vivien amb més intensitat, perquè llavors era el

Vista del carrer del Carme, amb el campanar de l'església parroquial al fons (ACUR, col·lecció d'imatges, núm. 5.792).

moment de reunir-se amb els familiars i amics i fer activitats en grup al carrer, senzilles però animades, amb processons, desfilades, representacions teatrals, balls i jocs diversos. És a dir, fer el que no feien mai en un dia normal, que era més rutinari i sacrificat que en l'actualitat, perquè no existien els entreteniments tècnics de què nosaltres disposem. La majoria de festes tenien un destacat contingut religiós, però també hi havia notables elements profans i lúdics. Carnestoltes, Corpus, Sant Joan, la Mare de Déu d'Agost i, per descomptat, les Festes Majors serien les més bullicioses i participatives. Altres, com Pasqua, Tots Sants o les festes nadalenques, serien més tranquil·les i intimistes, pel missatge religiós i també per la qüestió climàtica. En algunes èpoques, com a les primeres dècades del segle XVII, la vila va organitzar grans festes de caràcter extraordinari amb una massiva participació popular i la vinguda de personatges de diverses parts de Catalunya per lluir les seves habilitats cavalleresques.

Per organitzar la festa i canalitzar la participació popular eren fonamentals les confraries, que agrupaven els habitants de la vila a partir de la devoció a un sant o a una relíquia. N'hi havia diverses i sembla que desenvolupaven una certa competència entre elles. Encara que la seva raó per existir era de base religiosa, funcionaven realment com a grups de cohesió social i de control de les persones, perquè les mantenien ocupades en activitats de prestigi públic i de realçament de les festivitats. També tenien un cert caire assistencial (ajudar els confreres que estiguessin en dificultats). En una època en què no existien els esports ni les associacions recreatives, les confraries donaven una sortida reglamentada i «seriosa» als impulsos del poble, evitant que aquests fossin caòtics o conflictius.

Als diumenges i a les festes que no eren especialment solemnes, després d'assistir als divins oficis es jugaria a pilota al carrer (una mena de joc de frontó, colpejant una pilota petita amb les mans i fent-la rebotre en una paret llisa) i a bitlles (un joc molt tradicional a Catalunya). En aquests jocs col·lectius al carrer, típicament masculins, es farien petites apostes per donar més incentiu i emoció.

Fora dels dies de festa, les diversions diàries dels targarins del passat serien escasses i normalment desenvolupades dins de casa. Les de la gent humil no es coneixen gaire; potser practicaven petits jocs per entretenir la mainada a mitja tarda o abans de sopar. Les classes altes segurament organitzaven berenars elegants algunes tardes –amb consum de xocolata desfeta als segles XVIII i XIX– i vetllades musicals i literàries algunes nits; n'hi ha referències, escasses però divertides; els eclesiàstics, per la seva cultura i per disposar de temps lliure, hi participarien assíduament; les vetllades musicals i literàries no tindrien un gran nivell, perquè els qui tocaven els instruments serien bàsicament aficionats i perquè la difusió de llibres seria limitada, però allò important era passar una estona que semblés «cultura» i fer relacions socials. Les senyores de cases bones també es trobarien algunes tardes per brodar, provar-se roba i berenar plegades.

Després d'un llarg dia de feina, els homes de les famílies pageses i menestrals anirien a la taberna a beure un vas de vi o aiguardent i a xerrar una estona de manera desinhibida, mentre la dona prepararia el sopar a casa i posaria a dormir les criatures. El diferent rol dels dos sexes quedaria aleshores més patent que mai. Segurament, seria bastant habitual que alguns homes arribessin beguts a casa i que això provoqués discussions domèstiques.

Sabem que a la Tàrraga del passat es jugava a cartes o a daus dintre d'algunes cases o als seus porxos de manera organitzada i més o menys habitual. Aquesta activitat era permesa per les autoritats municipals mentre no hi hagués escàndols o violències (però els incidents acabaven essent inevitables). No coneixem les quantitats de diners que s'apostaven en aquests jocs d'atzar; en general, cal pensar que eren xifres baixes, però en alguns casos podia tractar-se de xifres importants, que portarien greus problemes econòmics al perdedor.

Quan feia bon temps, sembla que era habitual, sobretot entre les classes altes i benestants, anar a l'hort tota la família i passar una tarda entretinguda berenant, jugant i parlant a l'aire lliure, sota els arbres fruiters (els horts grans en tenien diversos). Podien coincidir en un mateix hort persones de diverses famílies, i la trobada serviria per enfortir els lligams socials en un ambient relaxat i diferent, deixant una mica de banda la rígida etiqueta que s'havia de seguir dintre de les cases.

Tram de la muralla del Reguer a principis del segle XX. (Collecció Particular JEM).

Els diumenges en què feia bon temps, al matí i encara més a la tarda, seria habitual passejar en grup pels afores de la vila, tothom mudat i gaudint del paisatge i de la companyia. Aquestes passejades col·lectives estarien protagonitzades sobretot per gent jove, nois i noies, i serien una manera d'establir complicitats i de començar festejos. És probable que els antics targarins fossin bastant classistes en aquesta pràctica: els joves de les bones famílies, més elegants i refinats, anirien en uns grups, els de les famílies humils, amb roba més senzilla i uns comportaments més sorollosos i grollers, anirien en uns altres.

